

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 23 AUGUSTUS 1944

No. 1470

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Liefstinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM 312"): Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38040. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-
park, Rotterdam (C.).

INHOUD:

	Blz.
De spaarbanken in den laatsten tijd door Dr. L. R. W. Soutendijk	432
Vervoer ten behoeve van den detailhandel in Nederland in 1943 door Z. M. A. Gulden	434
Ingezondén stukken	
De Nederlandsche haringexport door F. R. Ommering, met naschrift van A. G. U. Hildebrandt.	437
Statistieken	
Bankstaten	439

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *discountmarkt* bleven de omzetten gering, terwijl de noteringen iets inzakten, dit laatste in verband met het feit, dat de Agent sedert het begin van de week, toen flinke posten waren afgegeven, niet meer in de markt was. Het was bekend, dat in het begin van de nieuwe week de afgifte weer zou worden hervat, zoodat een groote invloed op de noteringen niet mogelijk was. Maar toch is het opvallend, dat zelfs een korte periode van onderbreking der afgifte van papier altijd weer de tarieven iets omlaag brengt, omdat er steeds vragers zijn, die op het moment zelf tot aankoop willen overgaan, zonder te wachten op een iets gunstiger marktverhouding. Zoo werd bijv. een vrij omvangrijke post medio-Juni-papier verhandeld op 2⁵/₁₆ %, derhalve slechts 1¹/₁₆ % boven het agentstarief, hetgeen voor dezen incurantanten termijn erg weinig is.

De *obligatiemarkt* wordt steeds stiller. De omzetten loopen nog voortdurend terug. De afgelopen week gaf een daggemiddelde te zien van rond f 2,5 miljoen tegen rond f 3,5 miljoen in het eerste halfjaar. De stemming was vooral in de tweede helft van de week, speciaal op den laatsten beursdag, wat vaster in verband met contramindekkingen van posten, die in het begin van de week waren afgesloten. Vast waren in het bijzonder de gestaffelde leening, maar meer nog de 3 % spoorwegleening, die voor het eerst op Vrijdag een koers behaalde gelijk aan dien van de gestaffelde leening. Het behoeft geen betoog, dat deze verhouding zeer abnormaal is. De spoorwegleening heeft een veel langer looptijd en een rente van 3 %, terwijl die van de gestaffelde leening over vier jaar op 3½ % overgaat, zoodat alles pleit ten gunste van de leening 1938. Onder de geschetste verhoudingen moet er dan ook wel animo ontstaan om tot ruiling over te gaan. Beide leeningen zijn immers vooroorlogsche, zoodat ook hierin geen punt van voorkeur voor de leening 1937 ligt. Vast gestemd waren ook Indische obligatiën. In enkele gemeenteleeningen daarentegen kwam eenig aanbod los, zonder echter nog den stopkoers te kunnen doorbreken.

De *aandeelenbeurs* blijft stil, maar over het geheel genomen was toch de stemming wat gunstiger, zoodat blijkbaar de vraag, hoewel op zichzelf gering van omvang, toch overheerschte. De grootste omzet is er nog steeds in aandelen AKU, maar ook enkele niet-tape-fondsen gaven flinken handel te zien, zoo bijv. Ned. Kabel en enkele bank-aandelen. Voor Amerikanen was de stemming over het geheel genomen ook beter. Het aanbod van dit soort papier neemt logischerwijze af, want de fondsen, die in den laatsten tijd verkocht zijn, kunnen niet meer ter markt komen, omdat de houders geen vergunning krijgen. Men zit dus hier in een markt, die steeds verder inkrimpt, zoodat, indien zich geen nieuwe gezichtspunten voordoen, normaliter de koersen moeten aantrekken.

DE SPAARBANKEN IN DEN LAATSTEN TIJD.

Het Nederlandsche spaarbankwezen, dat tot voor kort in de literatuur nog zoo stiefmoederlijk was bedeed, mag zich de laatste jaren in een grootere belangstelling verheugen, een belangstelling, waarvan, naast eenige boeken, artikelen en beschouwingen in dagbladen en economische periodieken 'veelvuldig getuigen' ¹⁾.

Deze ontwikkeling behoeft geen verwondering te wekken, als men zich rekenschap geeft van de vele problemen, welke met het groeien van de instellingen enerzijds en de tijdsomstandigheden anderzijds naar voren komen. Zoo vallen o.a. te noemen de bewegingen van de inlagen en terugbetalingen en het verband met den economischen en politieken toestand, de beleggingen, de rentevergoeding, het vraagstuk van de oneigenlijke spaargelden, het terrein van werkzaamheid van de algemeene spaarbanken ²⁾, enz. Het is dan ook begrijpelijk, dat de redactie der „E.-S. B.” in haar kolommen af en toe een beschouwing aan de recente ontwikkeling van de spaarbanken gewijd wil zien. In het onderstaande zal worden getracht eenige van deze problemen nader te belichten.

Een van de voornaamste redenen, waarom de spaarbanken in den laatsten tijd de aandacht trekken, is de ontwikkeling van het saldo-tegoed. Zoowel de cijfers van de algemeene spaarbanken als die van de Rijkspostspaarbank geven de laatste 2 jaren iedere maand een belangrijk overschot van de inlagen boven de terugbetalingen te zien, met slechts een enkele kleine uitzondering in December 1942 voor de eerstgenoemde groep van instellingen.

Zooals uit het volgende staatje blijkt, zijn deze overschotten voor beide sedert 1942 op een aanmerkelijk hooger niveau gekomen ³⁾. Dit moet geheel op rekening van de vermeerderde inlagen worden gesteld; de terugbetalingen zijn niet verminderd, doch, zij het betrekkelijk weinig, eveneens toegenomen. Bij een vergelijking tusschen de Rijkspostspaarbank en de algemeene spaarbanken moet worden bedacht, dat de laatste „oneigenlijk spaargeld” zooveel mogelijk weren.

Overschot inlagen boven terugbetalingen ($\times f$ 1.000.000).

	1942		1943		1944	
	R.P.S.	Alg. Sp.	R.P.S.	Alg. Sp.	R.P.S.	Alg. Sp.
Januari	4,38	6,02	10,35	9,71	23,10	14,01
Februari	6,15	6,50	10,28	8,87	18,87	10,39
Maart	4,04	4,13	30,03	13,37	16,15	9,55
April	2,00	2,79	23,71	9,46	16,41	9,61
Mei	4,22	3,96	25,51	14,14	19,29	12,12
Juni	4,40	3,39	22,23	11,25	17,44	8,49
Juli	3,65	2,91	23,29	13,43	ruim	21,00
Augustus	4,97	3,99	18,46	10,60	—	—
September	5,28	3,40	15,19	9,97	—	—
October	2,94	1,34	17,05	10,30	—	—
November	3,14	1,64	17,88	12,05	—	—
December	6,17	-0,02	18,71	6,03	—	—
Jaar	51,20	40,05	232,69	129,18	132,20 (7 mnd)	64,17 (6 mnd)
Totaal saldo-tegoed per ult. ...	543,5	483,00	792,8	\pm 626,0	925,05 (ult. Juli)	690,0 (ult. Juni)

Oorzaken van de groote inlagen.

Omtrent de oorzaken van deze groote inlagen treft men in de verslagen van de algemeene spaarbanken verschil-

¹⁾ Ook de belangstelling voor de schriftelijke cursus voor spaarbankpersoneel kan in dit verband worden genoemd.

²⁾ De terminologie zou eenige moeilijkheden kunnen geven. Oorspronkelijk sprak men van particuliere spaarbanken; later verkreeg de naam bijzondere spaarbanken de voorkeur. In de nog nader te vermelden uitgave van het C. B. S. komen beide namen voor. Het laatste jaarverslag van den Nederlandschen Spaarbankbond (over 1943) spreekt thans van algemeene spaarbanken, welke resorteeren onder den Nederlandschen Spaarbankbond, Vakgroep Algemeene Spaarbanken (in tegenstelling tot Agrarische Spaarbanken).

³⁾ Cijfers ontleend aan de kortgeleden verschenen „Statistiek der Spaarbanken over het jaar 1942” (samengesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek, Uitgave Drukkerij Albani C.V., 's-Gravenhage) en voor het jaar 1944 bijgevoeld uit in de dagbladen en het Vakblad voor Nederlandsche Spaarbanken gepubliceerde cijfers.

lende beschouwingen aan. De meeste spaarbanken wijzen in de eerste plaats op de groote en toenemende geldruimte, gepaard gaande met goederenschaarschte en beleggingsmoeilijkheden, waardoor zoowel personen als bedrijven de spaarbanken een deel van hunne grootere liquiditeit toevertrouwen. Met name worden vrijkomende gelden uit voorraden van winkelstand en landbouw genoemd, welke zoowel rechtstreeks bij de spaarbanken komen als ook via de aflossing van hypotheecaire en andere op die bedrijven rustende schulden. „Zij, die aldus hun vorderingen afgelost kregen, trachtten de ontvangen gelden op hun beurt weer op de spaarbanken geplaatst te krijgen”, schrijft de Nutsspaarbank Alkmaar in haar verslag over 1943.

In verschillende verslagen wordt gewezen op het feit, dat op deze wijze veel zgn. oneigenlijk spaargeld bij de spaarbanken wordt gebracht, doch daarnaast vinden wij in verschillende gevallen de erkenning, dat een toenemend aantal „echte spaarders” en een vermeerderde spaarzin te constateeren vallen. Het verslag over 1942 van de Spaarbankvereniging te Zutphen wijst o.a. op de behoorlijke prijzen, die de boerenstand maakt voor de landbouwproducten en het verslag van de Spaarbank te Vlaardingen over 1943 schrijft „Dit verschijnsel (de groote stijging der inleggeden zoowel als van het aantal inleggers) is voor de spaarbanken niet zoozeer toe te schrijven aan het liquideeren van bedrijfsvoorraden — zooveel mogelijk worden oneigenlijke spaargelden geweerd — dan wel aan het feit, dat werkloosheid niet meer voorkomt en de gezinsinkomens belangrijk zijn gestegen. Voor wat meer ontvangen wordt dan noodig is voor de dagelijksche levensbehoeften en de huishuur is practisch niets te koop, dus brengt men dit niet direct aan te wenden geld naar de Spaarbank”. Ook het verslag over 1943 van den Nederlandschen Spaarbankbond memoreert de omstandigheid, dat een zoo veel grooter deel onzer bevolking in het arbeidsproces is ingeschakeld, waardoor in veel gezinnen de inkomsten rijkelijker vloeien, en dat onze landbouwende bevolking vergroote inkomsten heeft.

De Spaarbank te Vlaardingen is een van de weinige, welke een statistiek van het beroep der nieuw toetredende inleggers in haar verslag opneemt, en de eenige, die hieruit conclusies trekt ⁴⁾.

In haar beschouwing merkt zij op: „Uit de percentsgewijze groepeerings blijkt, dat de cijfers voor de verschillende rubrieken vrij constant zijn en volstrekt niet wijzen op een grootere toevloeiing van hen, die in handel of winkels werkzaam zijn”. Zij geeft dan de volgende interessante opstelling:

	1940	1941	1942	1943
	(in % van het totaal)			
Bedrijfshoofden	16,9	13,6	10,0	10,4
Hoofdarbeiders	11,3	11,0	7,9	10,2
Arbeiders in loondienst	62,4	61,4	70,7	69,4
Zonder beroep	9,4	14,0	11,4	10,0
	100	100	100	100

en concludeert hieruit: „De cijfers over 1943 bevestigen onze zienswijze, in het vorige jaarverslag uitgesproken, dat de uitbreiding van het sparen niet het gevolg is van

⁴⁾ Dit is te betreuren, als men bedenkt, dat volgens het verslag van den Nederlandschen Spaarbankbond over 1943 de vermeerdering van het aantal in omloop zijnde spaarbankboekjes voor de algemeene spaarbanken 100.000 heeft bedragen. De drie spaarbanken, welke in hun verslag deze statistiek opnemen, bestrijken hieraan 22 %. Zooals nog zal blijken, vallen uit deze gegevens echter geen aanwijzingen betreffende het karakter van de ingelegde gelden af te leiden, zoodat de behoefte aan gegevens betreffende meer spaarbanken blijft bestaan.

Als men de verslagen van de spaarbanken onderling vergelijkt, vraagt men zich trouwens, ten aanzien van veel punten, af, of niet een meer uniforme en in vele gevallen meer uitgebreide verslaggeving zou kunnen worden bereikt. Verschillende gegevens zouden ongetwijfeld van groote waarde kunnen zijn gezien de belangrijkheid van het spaarvraagstuk en de vele vragen, welke hierbij nog onopgelost moeten blijven.

de liquidatie van vele winkel- en handelsvoorraden, maar van de grootere verdiensten der arbeiders in loondienst".

De beide andere spaarbanken, die, voorzover ons bekend, de beroepsstatistiek publiceren (s-Gravenhage en Rotterdam), geven deze samenvatting niet. Wel kan men zeggen, dat ook hier de groepeerings- of de verschillende rubrieken (nijverheid, handel en verkeer, vrij beroepen, huiselijke diensten, enz.) in de laatste jaren vrij constant is. Hetzelfde geldt voor de samenvattende statistiek in de reeds genoemde publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (tot ultimo 1942), welke op ruim 100 spaarbanken betrekking heeft. Conclusies ten aanzien van het karakter van de ingelegde gelden kunnen hier derhalve niet worden getrokken.

Zoo zien wij, dat naast gelden uit vrijkomende voorraden en beleggingen ook niet verbruikte gedeelten van het inkomen, dus besparingen, als oorzaak van de gestegen inlagen worden genoemd⁵⁾. Gezien de doelstelling van de hier besproken instellingen behoeft dit geen verwondering te wekken. Zoowel de R. P. S. als de algemeene spaarbanken maken hiervoor een actieve propaganda, in welk verband met name de door hen geboden diensten moeten worden beschouwd⁶⁾.

Dat ook in den tegenwoordigen tijd deze behoefte wordt gevoeld, blijkt o.a. uit wat het verslag van de Nutsspaarbank te Amersfoort over 1943 schrijft: „Juist in de omstandigheid, dat thans gespaard kan worden in kringen, waar zulks voorheen niet het geval was, zagen wij aanleiding om — voorzover mogelijk — door aan dezen tijd aangepaste propaganda, op doel en werkwijze van onze instelling zooveel mogelijk de aandacht te vestigen”.

De „Statistiek der Spaarbanken over het jaar 1942” wijst op de opmerkelijke stijging van het aantal in omloop zijnde spaarbankboekjes in 1942 en schrijft deze voor een deel toe aan de propaganda, die de laatste jaren door de algemeene spaarbanken wordt gevoerd voor het sparen onder de jeugd. Hoewel deze propaganda, gezien de kleine bedragen, waarom het hier in den regel gaat⁷⁾, slechts weinig tot de bovengenoemde toeneming van de saldi-tegoed zal hebben bijgedragen, mag deze activiteit van de spaarbanken, waardoor de spaargedachte in vele gezinnen komt en de jeugd den weg naar de spaarbank leert kennen, wat voor een groot deel later tot een blijvend contact zal leiden, niet onvermeld blijven.

Als een van de nieuwste voorbeelden van de propagandistische activiteit in het algemeen zijn de aan het eind van het jaar 1943 ingevoerde geschenkkarten, te noemen.

Het is, gezien dit streven, geenszins onwaarschijnlijk, dat deze propaganda de spaarneiging van bepaalde bevolkingsgroepen, welke in dezen tijd ruimere verdiensten hebben dan voorheen, zal hebben doen toenemen.

Als een van de oorzaken van de toeneming van de saldi-tegoed wijzen eenige spaarbanken op de omstandigheid, dat het vertrouwen van de spaarders zich herstelde en dat veel geld, dat in een soort angst-psychose was teruggetrokken, in latere jaren weer werd ingelegd. Met name de onjuiste geruchten, welke in de laatste maanden van 1940 in omloop waren betreffende een blokkeering van de saldi-tegoed door de Overheid, hebben hierbij een rol gespeeld⁸⁾.

Een belangrijke oorzaak voor de toeneming van de saldi-tegoed was tenslotte ook de maatregel, waarbij de bankbiljetten van f 1.000,— en f 500,— werden ingetrokken.

⁵⁾ Terecht merkt „P.T.T.-Nieuws” op, dat hiertegenover werkelijk spaargeld wordt ingeteerd. Deze meening wordt geargumenteed met een verwijzing naar de stijging van het gemiddelde bedrag per terugbetaling. (Geciteerd uit „N.R.C.” van 17/8-44).

⁶⁾ Vgl. „De speciale diensten van de bijzondere spaarbanken” in „E.-S. B.” van 12 Juli 1939.

⁷⁾ Meestal 10 cents en dergelijke bedragen, al leidt, volgens den heer W. Verhage („Vakblad voor Nederlandsche Spaarbanken” van 31 Mei 1944) een verstoring of gemis aan inzicht omtrent de waarde van het geld bij vele ouders tot het medegeven van dikwijls veel grootere bedragen.

⁸⁾ Vgl. de „Statistiek der spaarbanken” over de jaren 1940 en 1941 en het artikel van Mr. J. Oomkens: „De ontwikkeling van de spaarbanken in de laatste jaren”. („De Economist”, Januari 1943).

De uitbetaling van de tegenwaarde had in vele gevallen plaats door storting op een rekening bij de spaarbank. Enkele spaarbanken noemen het bedrag, hetwelk op deze wijze werd ingelegd. Wij laten deze cijfers hieronder volgen, met de totale inlagen bij de betrokken spaarbanken in 1943, waardoor eenigermate een indruk wordt verkregen van het aandeel, hetwelk de genoemde maatregel t.a.v. de inlagen heeft gehad.

	Inlagen als gevolg van storting tegenwaarde bankbiljetten 1.	Totale inlagen 1943 2.	1 in % van 2
Amsterdam	f 1.581.316	f 14.017.680	11,3
Deventer	bijna 500.000	„ 5.678.221	8,8
s-Gravenhage	f 2.400.000	„ 35.783.242	6,7
Den Helder	„ 144.000	„ 2.353.118	6,1
Kampen	ruim 400.000	„ 8.652.849	4,6
Maassluis	f 800.000	„ 1.722.927	4,6
Utrecht (Juni t/m Aug.)	„ 250.000	„ 4.381.086	5,7
Vlaardingen	„ 280.000	„ 3.400.534	8,2

— Een groot deel van deze gelden was opgepot-geweest. De ervaring leerde namelijk, dat zeer veel ervan bij de spaarbanken werd gelaten.

De vrees, dat een dergelijke maatregel ook voor bankbiljetten van f 100,— zou worden genomen, deed veel van deze coupures bij de spaarbanken inleveren. De plotselinge stijging van de inlagen van Maart 1943 af spreekt hier een duidelijke taal. In Vlaardingen ontstond op 17 Mei 1943 een run op de spaarbank: „niet om geld te halen, maar om de honderdjes kwijt te raken”, lezen wij in het verslag.

Ook het verslag van de R. P. S. over 1943 spreekt van een „inlegrun”. „Het vertrouwen in het bankpapier van lagere coupures was door genoemde maatregel dermate geschokt, dat men zich daarvan wilde ontdoen. Tengevolge van deze maatregel, welke van 14 Maart dateert, werd in de tweede helft van die maand f 20 miljoen meer ingelegd dan in de eerste helft. Ook gedurende de volgende maanden hield de geldtoevloed aan, waarbij nog kwam, dat de restitutie van de tegenwaarde van het ingeleverde bankpapier voor een groot deel via de Rijkspostspaarbank plaatsvond. Niet minder dan f 50 miljoen vond hierdoor zijn weg naar de bank” (d.i. 13,4 % van den totalen inleg ad f 372,3 miljoen in 1943).

Consequenties van de groote inlagen.

Zoals wij zagen, hebben de groote inlagen tot sterk verhoogde saldi-tegoed aanleiding gegeven, welk feit voor de spaarbanken zijn consequenties heeft gehad. In verband namelijk met de verwachting, dat na den oorlog veel van het thans zoo gemakkelijk binnengekomen geld wel eens weer zou kunnen worden opgevraagd, probeeren de spaarbanken een deel van hun beleggingen zoo liquide mogelijk te houden. Zoo merkt bijv. het verslag van de Nutsspaarbank te Almelo over 1942 op, dat de spaarbank zich nauwgezet rekenschap moet geven van de oorzaken, welke tot een accres van het inlegrustegoed leiden, daar het niet onwaarschijnlijk is, dat de inlagen, voortvloeiende uit tijdelijk vrijgekomen bedrijfsmiddelen en uit uitgestelde aanschaffingen, na het einde van den oorlog in vrij snel tempo weer zullen worden opgevraagd. Hier wordt dus rekening gehouden met terugvraging zoowel van de vrijgekomen bedrijfsmiddelen als van de thans onbesteedbare inkomstenbestanddeelen. Terecht, immers, ook van de gelden, die, zooals wij zagen, wel als besparingen zijn aan te merken, mag verwacht worden, dat een deel zal worden gebruikt om zoo spoedig dit mogelijk is aankopen als van huisraad, linnengoed en zoodanige duurzame gebruiksartikelen te financieren⁹⁾.

Onderstaand volgen enkele der belangrijkste posten der

⁹⁾ Vgl. in dit verband C. Goodhart „De geldbesparingen in de oorlogseconomie”. („E.-S. B.” van 5 April 1944).

balansen van de Rijkspostspaarbank en, gecombineerd, van de algemeene spaarbanken per ultimo 1941, 1942 en 1943¹⁰⁾.

	R.P.S.				Algemeene Spaarb.			
	ultimo			in % saldo-te-goed ult. 1943	ultimo			in % saldo-te-goed ult. 1943
	1941	1942	1943		1941	1942	1943	
	× f1.000.000				× f1.000.000			
Effecten	349	380	492	62	270	317	± 400	± 64
Hypotheken	—	—	—	—	135	116	± 89	± 14
Onderh. leen.	199	203	206	2,6	64	65	± 88	± 14
Belegg. op korten termijn ¹¹⁾	2	29	33	4	17	50	± 91	± 14
Kas en saldi ¹²⁾	48	85	235	30	17	16	± 53	± 8

Een bijkomstig verschijnsel is, dat de gemiddeld gemaakte rente is gedaald. Dit is zoowel een gevolg van de algemeene beleggingsmoeilijkheden en van het hebben van beleggingen op korten termijn, als ook van het feit, dat van de overige beleggingen hypotheeken een steeds geringer deel zijn gaan uitmaken (vergelijk bovenstaande cijfers). De aflossingen, welke hier, evenals elders, groote afmetingen aannemen, konden sinds het verbod voor de spaarbanken om nieuwe hypothecaire geldleeningen te verschaffen, niet worden vervangen. De algemeene spaarbanken waren verplicht hun rentevergoeding aan de inleggers aan te passen¹²⁾, zooals blijkt uit het volgende staatje¹³⁾.

Gemiddeld vergoede en gekweekte rente.

Jaar	Rentevergoeding in %.		Gekweekte rente in %.	
	R.P.S.	Alg. Spbken.	R.P.S.	Alg. Spbken.
1939	2,64	2,67	2,82	3,70
1940	2,64	2,90	3,31	3,85
1941	2,64	2,70	3,40	3,68
1942	2,64	2,62	3,10	3,69
1943	2,64	—	2,93	—

Wij hebben in het bovenstaande eenige beschouwingen gegeven over de oorzaken, welke gedurende de laatste jaren tot den grooten toevloed van gelden bij de spaarbanken hebben geleid, en de consequenties, welke dit voor de spaarbanken heeft gehad, waarbij wij ons zooveel mogelijk hebben aangesloten bij de meening van hen, die dagelijks met dit probleem te maken hebben. Om deze reden werden eenige uitlatingen van spaarbankbesturen geciteerd. In aansluiting hierop zal in een volgend artikel worden nagegaan, of het mogelijk is ten aanzien van de gevonden oorzaken, verschillen tusschen de spaarbanken onderling aan te wijzen.

Dr. L. R. W. SOUTENDIJK.

¹⁰⁾ Voor 1941 en 1942 ontleend aan de „Statistiek der Spaarbanken 1942” van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Voor ult. 1943 ontleend aan het verslag van de Rijkspostspaarbank over het jaar 1943 en voor de gezamenlijke algemeene spaarbanken berekend uit de cijfers over het jaar 1942 en uit de verslagen van 42 spaarbanken, welke per ult. 1943 een saldo-tegoed van ca. f 415.000.000 hadden (alle algemeene spaarbanken per ult. 1943 ca. f 626.000.000). Heeltemaal nauwkeurig kan deze berekening niet zijn tengevolge van onderlinge verschillen in de verslaggeving.

¹¹⁾ Het is waarschijnlijk, dat de bedragen voor beleggingen op korten termijn en kas en saldi bij de kleinere spaarbanken minder zullen zijn toegenomen dan hier voor het totaal op grond van de cijfers van de genoemde 42, meest grotere, spaarbanken werd aangenomen, zoodat deze bedragen iets te hoog kunnen blijken te zijn. Wat de belegging op korten termijn (grootendeels schatkistpapier) betreft, merken wij nog op, dat de Nederlandsche Spaarbankbond deze belegging ook voor de kleinere spaarbanken toegankelijk heeft gemaakt door de mogelijkheid te openen voor gemeenschappelijke rekening schatkistpromessen aan te kopen. (Vgl. Dr. J. R. A. Buning in „E.-S.B.” van 1 Sept. 1943).

Per ultimo 1943 beliep deze gecombineerde belegging een bedrag van circa f 13 miljoen.

¹²⁾ Een soortgelijk probleem doet zich voor bij de levensverzekeringmaatschappijen. Het laatste verslag der Verzekeringkamer (1942) verwacht, dat bij een voortgaande daling in hetzelfde tempo verschillende maatschappijen tot een verlag van den rekenvoet voor de reserve zullen overgaan.

¹³⁾ Voor de algemeene spaarbanken ontleend aan de „Statistiek der Spaarbanken 1942” (C.B.S.), en voor de Rijkspostspaarbank aan het verslag 1943. Deze laatste cijfers komen niet geheel overeen met de cijfers, welke het C.B.S. voor de Rijkspostspaarbank geeft, tengevolge van een andere berekeningswijze.

VERVOER TEN BEHOEVE VAN DEN DETAILHANDEL IN NEDERLAND IN 1943.

Nadat in de „E.-S. B.” van 12 Juli de structuur en in die van 9 Augustus de omzet van den detailhandel in kruidenierswaren werd behandeld, wordt in dit artikel het vervoer van, voor deze branche bestemde goederen nader onderzocht.

Dat de huidige schaarschte aan transportmiddelen het vervoersprobleem in het middelpunt van de belangstelling heeft geplaatst, is op zichzelf nog geen rechtvaardiging van het feit, dat hieraan in deze artikelenserie, die immers ten doel heeft bouwstoffen aan te dragen voor een toekomstige ordening, een afzonderlijk artikel wordt gewijd; de waarschijnlijkheid, dat het transportvraagstuk ook na den oorlog nog van groot belang zal zijn, rechtvaardigt dit alleszins.

In de eerste plaats zal het tekort aan transportmiddelen nog geruimen tijd na den oorlog voortduren; in elk geval zullen gedurende de periode van herstel en wederopbouw en ook daarna de verkeersmiddelen zoo economisch mogelijk moeten worden benut.

In de tweede plaats is het vervoersprobleem — als elk economisch probleem — een kostenvraagstuk en als zoodanig van invloed op de prijsvorming der goederen en dus ook op de kosten van levensonderhoud.

De gegevens, waarover het Centraal Distributiekantoor beschikt; zijn beperkt en eenzijdig, zoodat van een volledig onderzoek naar het vervoer ten behoeve van den detailhandel in kruidenierswaren' allerminst kan worden gesproken.

Welke zijn deze beperkingen?

a. De gegevens hebben betrekking op het vervoer in Juni 1943, toen de oorlogsomstandigheden reeds in hooge mate haar stempel daarop hadden gedrukt.

b. Slechts het vervoer van den leverancier naar den detaillist is onderzocht, niet dat van den detaillist naar den consument. Hierbij is uitsluitend gezien naar het vervoer van de laatste verzendplaats af; kwamen de goederen dus uit een depôt of centraal magazijn, dan is het vervoer daarheen niet onderzocht.

c. Vrijwel elke detaillist betreft goederen van meer leveranciers; het totaal aantal afnemers der leveranciers is daardoor grooter dan het totaal aantal detaillisten. Teneinde misverstand te voorkomen zijn geen absolute cijfers gegeven, maar werden verhoudingscijfers berekend.

d. Het vervoer is gesplitst in vervoer binnen de provincie, vervoer van een aangrenzende provincie uit en vervoer van een der andere provincies uit; een nauwkeuriger maatstaf, zooals het vervoer in kilometers, kon niet worden genomen.

e. Het vervoer is niet berekend in procenten van den omzet in gewicht; maar in procenten van den geldomzet.

Ondanks al deze beperkingen van en leemten in het cijfermateriaal is het toch wel mogelijk gebleken enig inzicht te verkrijgen in deze tot nu toe vrijwel onbekende materie; zonder twijfel is het echter gewenscht, dat dit onderzoek — en dan diepgaander — wordt herhaald door een daartoe meer bevoegde instantie, willen daaraan richtlijnen voor later worden ontleend.

Teneinde eenigen indruk te krijgen van de belangrijkheid der onderscheiden leveranciersgroepen — zuivere grossiers, vrijwillige filiaalbedrijven, inkoopverenigingen, fabrieken en centrale magazijnen — werden van deze groepen verhoudingscijfers berekend, waarbij het aantal detaillisten, dat goederen van deze groepen betrof, tot grondslag werd genomen; hierbij wordt verwezen naar het hierboven vermelde onder c.

De vrijwillige filiaalbedrijven en inkoopverenigingen werden als afzonderlijke groepen beschouwd, niet omdat ze reeds thans quantitatief zoo belangrijk zijn, maar omdat het tempo van hun groei aanwijzingen geeft omtrent de toekomstige ontwikkeling van het kleinwinkelbedrijf, ook

al moet worden erkend, dat de tegenwoordige snelle groeien deele een oorlogsconjunctureel verschijnsel is.

Te zijner tijd zal getracht worden in dit blad een overzicht te geven van de quantitative verhouding tusschen de vrijwillige filiaalbedrijven en de inkoopverenigingen eenerzijds en de overige zelfstandige winkeliers anderzijds, waarbij dan tevens de positie van het grootwinkelbedrijf en de coöperatie in 1944 — veel later dus dan waarop de gegevens in dit en in de voorgaande artikelen betrekking hebben — opnieuw zal worden bezien.

Bij beschouwing van de onderstaande tabel dient er op gewezen te worden, dat de centrale magazijnen — in hoofdzaak die der grootwinkelbedrijven en der coöperaties — in het algemeen slechts een betrekkelijk gering aantal afnemers met een grooten omzet bezitten, waardoor ze met een lager percentage verschijnen dan waarop zij krachtens hun omzet aanspraak zouden kunnen maken, terwijl daarentegen de percentages der grossiers, die niet zelden aan een groot aantal kleine afnemers leveren, geflatteerd zijn.

Onderstaande cijfers geven een indruk van de mate, waarin de uitschakeling van de grossiers is voortgeschreden¹⁾. In het algemeen kan worden gezegd, dat deze nog een vrij sterke positie innemen en zeker nog niet verdrongen dreigen te worden, al dient hierbij te worden opgemerkt, dat voor sommige artikelen de uitschakeling van de grossiers reeds vrij ver is gevorderd; hierdoor moet het betrekkelijk hoge percentage voor de fabrikanten worden verklaard.

Het percentage van 69,1 voor de grossiers beteekent dus, dat van alle detaillisten in Nederland, geteld zooals vermeld onder c, 69,1 % hun goederen betreft van grossiers.

	gros- siers	vrijw. fil.- bedr.	in- koop- ver.	fabrik.	centr. mag.	totaal
Friesland	68,4	1,5	4,2	24,3	1,6	100,0
Groningen	63,9	1,3	4,4	28,7	1,7	100,0
Drenthe	69,7	0,8	3,9	24,0	1,6	100,0
Overijssel	68,7	1,8	4,0	23,4	2,1	100,0
Noord-Holland ..	65,7	1,1	3,7	27,6	1,9	100,0
Zeeland	81,4	0,8	1,4	15,5	0,9	100,0
Noord-Brabant ..	74,7	1,2	1,6	20,8	1,7	100,0
Limburg	79,1	0,3	1,5	17,5	1,6	100,0
Zuid-Holland	66,9	0,3	3,4	27,6	1,8	100,0
Utrecht	66,8	0,7	3,8	27,0	1,7	100,0
Gelderland	70,7	0,7	3,1	24,6	0,9	100,0
Nederland	69,1	0,9	3,3	24,9	1,8	100,0

Beteekenis der leveranciersgroepen.

In onderstaande tabel is een procentuele berekening gemaakt van het aantal detaillisten, dat in dezelfde provincie woont als hun leverancier of in een provincie, die daaraan grenst.

	gros- siers	vrijw. fil.- bedr.	in- koop- ver.	fabrik.	centr. mag.	totaal
Friesland	96,2	98,9	90,6	80,7	87,9	92,5
Groningen	95,8	96,5	92,2	75,2	70,3	89,4
Drenthe	98,7	96,7	69,6	84,6	74,6	93,8
Overijssel	94,7	90,3	81,8	53,4	59,3	83,7
Noord-Holland ..	97,2	95,0	95,5	80,1	92,0	91,9
Zeeland	98,8	78,0	82,5	54,6	61,5	91,3
Noord-Brabant ..	97,4	98,7	85,9	71,7	72,7	91,8
Limburg	92,0	75,0	74,8	53,0	87,6	84,6
Zuid-Holland	96,5	100,0	98,3	89,1	95,8	94,5
Utrecht	98,2	97,7	98,4	86,5	95,3	95,0
Gelderland	93,9	96,6	96,8	81,3	82,2	90,8
Nederland	96,2	94,6	92,1	77,7	85,3	91,2

Ter verduidelijking diene, dat het percentage van 96,2 voor de grossiers beteekent, dat van alle kruideniers in Nederland, die hun goederen betrekken van grossiers, 96,2 % deze betreft van grossiers, die in hun eigen provincie of in een daaraan grenzende provincie wonen.

¹⁾ Waarbij voor de volgorde der provincies in de verschillende tabellen de codeering van het Centraal Distributiekantoor is gevolgd.

Het lage landelijk percentage van 77,7 voor de fabrikanten is een gevolg van de vestigingsplaats der levensmiddelen-industrie, die niet bepaald wordt door de woonplaats der afnemers, maar door andere factoren, waarbij de aanwezigheid van grondstoffen en van goede aanvoerwegen — de Zaanstreek — wel de voornaamste zijn. Deze vestigingsfactor vormt wel een natuurlijke hinderpaal tegen een al te groote uitschakeling der grossiers. In mindere mate gelden dezelfde argumenten voor de centrale magazijnen; hier spelen historische factoren een groter rol.

Teneinde verdere conclusies te kunnen trekken, moeten nu eerst nog de cijfers van de eerste tabel gewogen worden met die van de tweede tabel. Het resultaat volgt hieronder.

	gros- siers	vrijw. fil.- bedr.	in- koop- ver.	fabrik.	centr. mag.	totaal
Friesland	65,8	1,5	3,8	19,6	1,4	92,1
Groningen	61,2	1,3	4,1	21,6	1,2	89,4
Drenthe	68,8	0,8	3,7	20,3	1,2	93,8
Overijssel	65,1	1,6	2,3	12,5	1,2	83,7
Noord-Holland ..	63,9	1,0	3,5	22,1	1,7	92,2
Zeeland	80,4	0,6	1,2	8,5	0,6	91,3
Noord-Brabant ..	72,8	1,2	1,4	14,9	1,5	91,8
Limburg	72,8	0,2	1,1	9,3	1,2	84,6
Zuid-Holland	64,6	0,3	3,3	24,6	1,7	94,5
Utrecht	65,6	0,7	3,7	23,4	1,6	95,0
Gelderland	66,4	0,7	3,0	20,0	0,7	90,8
Nederland	66,5	0,9	3,0	19,3	1,5	91,2

Ter toelichting diene, dat het percentage van 66,5 voor de grossiers beteekent, dat van alle kruideniers in Nederland 66,5 % goederen betreft van grossiers, die in hun eigen of in een daaraan grenzende provincie wonen.

Uit een beschouwing van de totaalcijfers blijkt, dat de provincie Utrecht met 95,0 % uit een oogpunt van vervoer het gunstigste beeld vertoont, terwijl de provincies Overijssel en Limburg met resp. 83,7 % en 84,6 % het ongunstigste zijn.

Teneinde de oorzaken hiervan op te sporen, is het gewenscht de tweede tabel te splitsen in detaillisten, wonende in dezelfde provincie als hun leverancier, en detaillisten, wonende in een aangrenzende provincie; deze cijfers, neergelegd in de tabel bovenaan blz. 436, werpen op de verschillende provincies een geheel ander licht.

Uit de cijfers in de kolommen „aangrenzende provincies” van deze slottabel blijkt, dat geografisch centraal gelegen provincies, zooals Utrecht en Gelderland, een hoog percentage vormen, begrijpelijk, omdat deze provincies aan vele andere provincies grenzen en de kans, dat een leverancier in een aangrenzende provincie woont, daardoor groter is dan in een grensprovincie. Daarnaast blijkt ook Drenthe met 50,9 % voor een groot deel op aangrenzende provincies te zijn aangewezen: de sterke economische oriëntering op Groningen is daarvan zeker de oorzaak.

Uit de cijfers in de kolommen „zelfde provincie” blijkt nu, in tegenstelling tot de andere kolommen, dat Drenthe en Utrecht uit een oogpunt van vervoer het ongunstigst, Groningen en Noord-Holland daarentegen het gunstigst zijn. Het feit, dat Groningen en Noord-Holland op industrieel en commercieel gebied sterk ontwikkeld zijn, speelt hierbij natuurlijk een rol.

Het is begrijpelijk, dat het fabrikanten-percentage van Zeeland en Limburg uit de derde tabel van dit artikel laag is; de geringe ontwikkeling van de levensmiddelenindustrie in deze provincies is hiervan de oorzaak. Bovendien zijn de detaillisten in deze excentrisch gelegen provincies als het ware aangewezen op in de buurt wonende grossiers, wat in de hoge percentages in de eerste en derde tabel — 81,4 en 80,4 voor Zeeland en 79,1 en 72,8 voor Limburg — tot uiting komt. Noord-Holland en Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant vertoonen het hoogste percentage voor de centrale magazijnen: de geografische verspreiding der filialen van de grootwinkelbedrijven en coöperaties in aanmerking genomen, is dit volkomen begrijpelijk.

In het algemeen blijkt wel uit de hierboven gegeven cijfers,

	Grossiers		V.F.B.		Inkoopver.		Fabrikanten		Centr.mag.		Totaal	
	Zelfde Prov.	Aangr. Prov.	Zelfde Prov.	Aangr. Prov.	Zelfde Prov.	Aangr. Prov.	Zelfde Prov.	Aangr. Prov.	Zelfde Prov.	Aangr. Prov.	Zelfde Prov.	Aangr. Prov.
Friesland	92,5	3,7	93,3	5,6	89,8	0,8	54,7	26,0	74,7	13,2	83,4	9,1
Groningen	94,3	1,5	94,2	2,3	90,1	2,1	65,9	9,3	68,6	1,7	85,6	3,8
Drenthe	54,9	43,4	53,2	53,3	18,9	50,7	12,8	71,8	28,6	46,0	42,9	50,9
Overijssel	85,0	9,7	78,0	12,3	77,2	4,6	34,1	19,3	39,5	19,8	71,7	12,0
Noord-Holland	94,7	2,5	92,4	2,6	87,6	7,9	64,8	15,3	86,4	5,6	85,3	6,6
Zeeland	92,7	6,1	64,0	14,0	60,0	22,5	17,8	36,8	36,5	25,0	80,0	11,3
Noord-Brabant	90,5	6,9	96,1	2,6	64,1	21,8	49,9	21,8	74,3	13,3	81,5	10,3
Limburg	86,6	5,4	60,7	14,3	66,7	8,1	27,4	25,6	42,2	30,5	75,2	9,4
Zuid-Holland	92,8	3,7	79,0	21,0	91,9	6,4	59,9	29,2	77,0	18,8	83,3	11,2
Utrecht	70,6	27,6	81,8	15,9	56,8	41,6	44,3	42,2	45,8	49,5	62,6	32,4
Gelderland	73,8	20,1	61,8	34,8	70,9	25,9	43,4	37,9	48,1	34,1	65,9	24,9
Nederland	87,1	9,1	83,7	10,9	78,8	13,3	51,0	26,7	67,7	17,6	77,4	13,8

dat de schakel tusschen leverancier en detaillist ten aanzien van het vervoer in ons land vrij doelmatig is georganiseerd; de hooge percentages van de tweede tabel zijn daarvoor het bewijs.

Voorzoover het vervoer in dit vervoer een ondoelmatig element schuilt, komt dit in de cijfers weinig tot uitdrukking.

In de eerste plaats betreft een detaillist vaak van meer leveranciers, waarvoor, soms op hetzelfde traject, meer expeditie-ritten moeten worden gemaakt.

In de tweede plaats betrekken in één gehucht de detaillisten soms hun goederen van verschillende leveranciers, waardoor eveneens meer expeditie-ritten noodig zijn.

Deze ondoelmatigheden vermogen echter de algemeene conclusie — een vrij goed georganiseerd apparaat — slechts weinig aan te tasten. Coördinatie van het vervoer en wellicht rayonering voor sommige leveranciersgroepen zouden de meeste oneffenheden rechtstrijken.

Middelen van vervoer.

Uiteraard zijn de middelen van vervoer in deze jaren sterk beïnvloed door de oorlogsomstandigheden; indien hier toch enige cijfers gegeven worden, geschiedt dit voornamelijk om als uitgangspunt te dienen voor latere onderzoekingen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de procentuele verdeling van het vervoer van kruidenierswaren van leverancier naar detaillist.

	spoor	boot	over den weg	onbekend	totaal
Friesland	8,5	22,3	61,0	8,2	100,0
Groningen	10,7	9,0	75,2	5,1	100,0
Drenthe	19,9	8,6	66,5	5,0	100,0
Overijssel	20,7	11,8	62,4	5,1	100,0
Noord-Holland	12,4	11,1	71,1	5,4	100,0
Zeeland	18,6	15,3	61,0	5,1	100,0
Noord-Brabant	16,9	4,1	77,5	1,5	100,0
Limburg	20,6	3,2	67,9	8,3	100,0
Zuid-Holland	14,5	11,3	69,8	4,4	100,0
Utrecht	16,3	11,6	68,8	3,3	100,0
Gelderland	21,3	6,6	69,5	2,6	100,0
Nederland	16,2	9,9	69,3	4,6	100,0

Waarschijnlijk vindt het transport over groote afstanden hoofdzakelijk plaats per boot en per spoor, terwijl het vervoer over kleine afstanden in den regel over den weg plaats vindt. Deze veronderstelling wordt bevestigd door het feit, dat in die provincies, waar het vervoer binnen de provincie het grootst is — volgens de vierde tabel Groningen, Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant — het vervoer over den weg blijkens bovenstaande tabel eveneens het belangrijkste is. Natuurlijk kan de dichtheid van spoorwag en waterwegen van invloed zijn; in Noord-Brabant is dit waarschijnlijk het geval.

Voorzoover het vervoer niet over den weg gaat, wordt dit verdeeld over spoor en boot, waarbij het waterrijke Friesland met 8,5 % spoor- en 22,3 % bootvervoer en het waterarme Limburg met resp. 20,6 % en 3,2 % de grootste tegenstellingen vormen.

Van de helft van het bootvervoer is de procentuele verdeling over beurtschippers, wilde vaart en eigen bootdienst van den leverancier bekend; deze is als volgt:

beurtschippers	84,9
wilde vaart	5,0
bootdienst van den leverancier	10,1

100,0

Hieronder volgt een procentuele verdeling van het vervoer over den weg.

	paard	auto v. d. grossiers	A.B.D. ^{*)}	bodedienst	onbekend	totaal
Friesland	15,3	16,2	5,1	40,4	23,0	100,0
Groningen	21,6	22,5	2,9	42,9	10,1	100,0
Drenthe	20,5	17,8	4,0	45,3	12,4	100,0
Overijssel	27,2	31,7	5,0	22,6	13,5	100,0
Noord-Holland	23,6	38,2	5,4	21,1	11,7	100,0
Zeeland	19,9	35,3	3,2	34,7	6,9	100,0
Noord-Brabant	31,9	48,3	3,4	13,2	3,2	100,0
Limburg	24,5	52,4	3,1	10,4	9,6	100,0
Zuid-Holland	22,7	39,4	4,0	22,6	11,3	100,0
Utrecht	20,4	46,3	3,2	25,2	4,9	100,0
Gelderland	24,4	40,7	2,3	22,9	9,7	100,0
Totaal	24,1	38,3	3,9	23,7	10,0	100,0

*) A.B.D. = Auto Bevrachtingsdienst.

Het blijkt, dat de componenten, waaruit het vervoer over den weg is samengesteld, provinciaal sterk uiteenloopen. Het grootste deel van het vervoer over den weg gaat per auto van den grossier, hoewel de mate, waarin dit geschiedt, provinciaal verschilt: in Friesland 16,2 % en in Limburg 52,4 %.

In sommige provincies is het paardenvoer zeer sterk — in Noord-Brabant 31,9 % — in anderen de bodedienst — Drenthe met 45,3 %. Het blijkt, dat het vervoer per auto van den grossier en het vervoer per bodedienst tezamen in een aantal provincies een tamelijk constante factor vormen, daar de spreiding 26 % blijk te bedragen; een voorbeeld hiervan is Drenthe met 17,8 % vervoer per auto van den grossier en 45,3 % per bodedienst — tezamen 63,1 % — en Limburg met 52,4 % per grossiersauto en 10,4 % per bodedienst, tezamen 62,8 %. In hoeverre hier van toeval sprake is, valt uit de gegevens niet te beoordeelen.

Tot slot een overzicht van het aantal detaillisten, in het bezit van eigen voertuigen; de cijfers boven de tabel geven het aantal voertuigen aan, de cijfers in de kolommen het aantal detaillisten.

	1	2	3	4	5	6-10	totaal
boot	159	8	—	—	—	—	167
paard	2113	192	21	5	1	22	2354
auto	494	34	7	4	—	—	539
handkar	2113	118	23	2	5	—	2261
fiets	6741	1429	220	42	13	4	8241
carriër	3453	539	57	23	13	13	4098

Nogmaals: de oorlogsomstandigheden hebben het vervoer van den detailhandel in kruidenierswaren sterker beïnvloed dan de structuur en de omzet; bovendien was dit onderzoek pas een eerste poging, die dient te worden herhaald, alvorens betrouwbare conclusies getrokken kunnen worden. Het is vooral hierom, dat de toelichting op de tabellen zoo sober is.

Z. M. A. GULDEN.

INGEZONDEN STUKKEN

DE NEDERLANDSCHE HARINGEXPORT.

Dé heer F. R. Ommering schrijft ons:

In „Economisch-Statistische Berichten” van 14 Juni 1944 kwam een uitvoerig en zeer lezenswaardig artikel voor van den heer Drs. A. G. U. Hildebrandt.

Behoudens enkele onjuistheden en onvolledigheden betreffende den trek van de haring en de verschillende vangplaatsen, bijzonderheden, die de vakman wel beter weet en die voor den leek nu niet zoo heel belangrijk zijn, geeft schrijver vooral door zijn bijgevoegde tabellen een zeer interessant overzicht van de vangsten der verschillende landen en van den export van ons land naar de verschillende afzetgebieden.

Wij zien daaruit, dat wij slechts de 5e plaats innemen bij de totaalvangsten in 1937 en dat Noorwegen bijna 5 maal zooveel ving. De uitvoer van pek- en steurharing van dit land, die in 1928 weinig, doch in 1930 60% grooter was dan onze uitvoer, liep echter in 1938 tot slechts de helft van onzen uitvoer terug.

Bedroeg in 1937 de uitvoer uit Nederland nog ca. 50% van de vangst, uit Noorwegen was dit slechts 6,6% en uit Engeland 29% van de vangst.

Onder de groote handelsbelemmeringen bleef de export van Nederland van 1928 tot 1938 vrij stabiel met schommelingen van slechts enkele procenten, in 1938 was de uitvoer vrijwel gelijk aan dien van 1928. Uit Engeland zien we echter in deze zelfde periode den export terugloopen van 197,8 tot 97,6 miljoen kg, dus met ruim 50%, en uit Noorwegen van 58,9 tot 24,7 miljoen kg, dus zelfs met ruim 58%.

Het gevolg is, dat de uitvoer uit Engeland, die in 1928 nagenoeg 4 maal zoo groot was, in 1938 nog niet ten volle tweemaal zoo groot was als die uit Nederland.

Met de conclusies, die de schrijver trekt uit de regressie-vergelijking van Dalmulder, kunnen wij ons als practijk-menschen wel in hoofdzaak vereenigen. Om te weten, dat haring in de eerste plaats een volksvoedsel is en dat prijsveranderingen een geheel onbetekenenden invloed op den afzet hebben, is een dergelijke zeer geleerd aandoende vergelijking niet eens noodig.

Op de koopkracht in de verbruikerslanden, die de schrijver in zijn 4e conclusie noemt, hebben wij niet den minsten invloed, evenmin als op de prijsvorming in Engeland en Noorwegen. Blijft dus alleen de prijsvorming in ons eigen land, waarvan de schrijver in zijn eerste conclusie zegt, dat deze practisch geen invloed heeft op den export.

Dit is een naar-mijn meening volkomen juiste conclusie, die ik al vele jaren verkondigd heb. Toen we hier een overproductie hadden, moest er op alle manieren afzet worden gezocht. Dat deze ook gevonden is, moge blijken uit de in verhouding tot andere exportlanden zoo gunstige uitvoercijfers. Dat het hiertoe echter noodig zou zijn geweest om groote hoeveelheden haring op de Belgische markt te werpen, zelfs ver beneden den kostprijs, moet ik beslist bestrijden. Iedere gulden per ton maakt voor een reeder veel uit, terwijl een prijsverschil van ca. 1/10 cent per haring, dat daaruit voortvloeit, het verbruik niet heeft kunnen verhoogen. Binnen zekere grenzen heeft de prijs weinig of geen invloed, zooals conclusie 1 van de regressievergelijking ook aantoonde. De drang tot prijsverlaging was meer het najagen van persoonlijke belangen bij den afzet om de grootst mogelijke hoeveelheden te exporteeren. Hier zal een ingrijpen van bovenaf met minimumprijzen, ter bescherming van de reederij, absoluut geboden zijn.

In zijn vierde conclusie komt de schrijver tot de uitspraak, dat uitvoerpremies onjuist zouden zijn om den haringexport te willen bevorderen. Met deze conclusie kan ik mij vereenigen. Er zijn zelfs nog wel meer motieven tegen exportpremies dan de uitslag van de vergelijking Dalmulder, waaruit blijkt, dat niet te groote veranderingen

in den prijs bijna geen invloed op den omzet hebben. In de eerste plaats denk ik daarbij aan tegenmaatregelen van andere landen, die in onze exportpremies een dumping op de koopersmarkten zouden kunnen zien.

Meer heil is te verwachten van een verstandig geleide economie met minimumprijzen, die den exporteur dwingt op alle markten de hoogst mogelijke prijzen er uit te halen en een intensieve propaganda en een betere distributie voor het binnenlandsche verbruik. Mocht het bedrijf als leverancier van belangrijke bedragen deviezen dan nog steun noodig hebben, dan zal de Regeering daarvoor zeker een open oog hebben.

Tot zoover zullen de meeste haringexporteurs zich ook wel met den inhoud van het artikel van den heer Hildebrandt kunnen vereenigen. In het laatste gedeelte, met als opschrift: „Een haringkartel zal den haringuitvoer aanzienlijk kunnen verbeteren”, maakt de schrijver eenige cardinale fouten, waar ik even op zou willen wijzen.

In de tweede alinea van dit hoofdstuk wijst de schrijver op het gebrek aan organisatie van den Nederlandschen haringexport. Ik geloof, dat ik, namens den geheelen exporteursstand, dit verwijt met klem van de hand mag wijzen.

Uit de cijfers, die de schrijver zelf in zijn tabellen verstrekt heeft, heb ik hierboven reeds duidelijk aangetoond:

1e. dat, ondanks alle deviezen- en andere moeilijkheden, de uitvoer van Nederland van 1928 tot 1938 vrijwel stabiel is gebleven;

2e. dat de uitvoer uit Engeland in hetzelfde tijdsverloop tot 50% en de uitvoer uit Noorwegen tot 42% is gedaald.

Zelfs blijkt uit de cijfers van tabel III, dat het exportpercentage in 1936/38 van 65% nagenoeg niet achterblijft bij de 67% van den aan- en invoer in 1912/14, jaren nog vóór den vorigen wereldoorlog, toen er heelemaal geen belemmeringen waren.

Ik meen dan ook, dat de exporteurs veeleer een eersaluut verdienen voor de ontplooiende activiteit en de energie en vindingrijkheid, waarmede zij telkens weer nieuwe afzetgebieden hebben ontsloten. Dat de export in de laatste jaren vóór den tegenwoordigen oorlog voor de reederij geen bevreemdende prijzen heeft kunnen opbrengen, is dan ook niet toe te schrijven aan gebrek aan organisatie, doch ontstond, *ondanks* het schitterende werk door den Nederlandschen haringexport verricht, door internationale omstandigheden, die helaas sterker waren.

Gaan wij nu eens na: wie zijn die haringexporteurs. Schrijver zegt vóór 1940 waren dat de haringdrijfnet-reeders — welke hij het eerst noemt — en ten deele ook zelfstandige haringexporteurs.

Wij moeten wat verder in de geschiedenis teruggrijpen. Er bestond toen een belangrijk reederijbedrijf, grootendeels reeders met 1 tot 10 schepen, enkele zelfs met 30 en meer loggers, die alle oudere bedrijfsgeenoten zich nog wel zullen herinneren, zonder dat ik namen noem. Deze zuivere reeders dachten er niet aan zelf de haring te exporteeren. Zij vonden waarschijnlijk, dat de goede uitoefening van zulk een bedrijf reeds de volledige werkkraft van een mensch opeischte. De kleinere reeders met één of enkele schepen waren vaak neringdoenden, die als bijbedrijf een kleine reederij en overigens ook hun eigen bezigheden hadden.

Wie heeft toen den geheelen export van haring opgebouwd? Wie heeft toen de afzetgebieden in geheel Europa en ook zelfs in andere werelddeelen voortdurend bezocht en bewerkt? Dat heeft de exporteur gedaan en aan dezen liet de reeder, die, na zijn eigen zorgen als reeder, op de veilingen of onderhands gemakkelijk van zijn vangsten afkwam, gaarne de verdere zorgen en het verdere risico over. Het zou dus wel ongehoord zijn om een zoo-ijverigen koopmansstand als de haringexporteurs, die wel reeds even lang bestaat als de verkoop naar andere landen van de producten der eeuwenoude haringvisserij geschiedt,

nu eenvoudig terzijde te willen schuiven door een exportkartel te gaan bepleiten van de reeders, zooals de schrijver tegen het einde van zijn artikel doet. Wanneer de behoefte aan een exportkartel bestaat, dan zou dit in de eerste plaats moeten worden gevormd door den zeer ouden tak van het bedrijf, den exporthandel, die op dit gebied zijn sporen heeft verdiend.

Men zou er toch ook niet aan denken om de exporteurs van visch, bloembollen, aardappelen, boter, peulvruchten en tientallen andere artikelen uit te sluiten door exportkartels van de producenten dezer artikelen te gaan vormen?

Het lijkt mij niet overbodig om nu eens en voor altijd vast te stellen, dat er een belangrijke groep exporteurs bestaat, die haar bestaansrecht heeft bewezen en waarmee in goede samenwerking heel veel te bereiken is ten bate van den bloei van het reederijbedrijf.

Zeer zeker zijn er ook vele reeders gelijktijdig exporteur, dat komt in andere bedrijven ook wel voor. Vroeger werden deze afdelingen streng gescheiden gehouden en beschouwde een reeder den afslagprijs ook als zijn inkoopsprijs. Kon hij bij export in zijn handelsafdeeling geen winst maken, dan behoefde hij al die moeite niet te doen en kon hij evengoed op de afslagen verkoopen. Men moet zich natuurlijk hoeden voor de redeneering als reeder: „Ik moet mijn haring kwijt en als ik in het buitenland denzelfden prijs kan maken als aan de veilingen hier, dan kan ik evengoed naar het buitenland verkoopen”. Men verwaarloost dan de algemeene onkosten en het risico, die aan export verbonden zijn. En we weten maar al te goed, dat de haring in de laatste jaren voor den oorlog soms nog wel goedkoop naar het buitenland werd verkocht dan op de veilingen in ons land. Dit is natuurlijk funest voor het prijspeil, want via de buitenlandsche markt ontwricht men de markt hier dan ook.

Een exporteur, die de haring moet inkoopen en betalen en geen vangst van eigen schepen heeft op te ruimen, kan aan een dergelijke ongezonde concurrentie natuurlijk niet meedoen. Een veilingplicht voor alle haringaanvoeren zou in dezen een gunstige uitwerking kunnen hebben.

Zou er dus een kartel noodig zijn, dan moet dit worden gevormd door de exporteurs. Dat daarbij ook exporteurs zullen zijn, die tevens het reederijbedrijf uitoefenen, behoeft geen bezwaar te zijn, indien deze gemengde bedrijven hunne medewerking maar verleen in hun kwaliteit van exporteur.

Ook zonder kartel is echter wel een bevredigende regeling denkbaar, wanneer het Bedrijfschap voor Visscherijproducten de beschikbaar komende contingenten over de rechthebbenden verdeelt en in nauwe samenwerking met de horizontale organisatie, de Vakgroep Groothandel in Visch of de daaronder ressorteerende organisaties, prijsregulering optreedt.

Voorloopig meen ik, dat het door de exporteurs reeds gepresteerde voldoende vertrouwen kan geven om een energieke bewerking van de buitenlandsche markten te mogen verwachten. Misschien, dat met een groepsgewijze samenwerking van exporteurs, die op eenzelfde land werken, nog betere resultaten te behalen zouden zijn.

In ieder geval ziet de handel heel goed in, dat men met prijzen, die de reederij verlies laten, niet is gediend en juichte men de onbevredigende prijzen vóór den oorlog heelemaal niet toe. Ook op dit punt kan de reederij van de volste medewerking van den handel verzekerd zijn.

Naschrift.

Bovenstaande reactie uit de kringen van de zelfstandige haringexporteurs gaat in principe accoord met onze suggestie den haringexport te bevorderen door organisatie ervan.

Daarentegen wordt ons bestreden, dat de haringexport voor 1940 ongeorganiseerd geschiedde en wordt gesteld, dat een eventuele kartelleering niet van de reeders,

maar van de zelfstandige exporteurs dient uit te gaan.

Met betrekking tot de eerste tegenwerping vertelt de heer O. ons niet, waaruit de organisatie van den export dan wel bestond. Voorzover bekend, waren er geen collectieve reclame-, afzet- en prijsafspraken. De export was dus in dezen zin inderdaad ongeorganiseerd.

Met betrekking tot de vraag, door wie de haringexport moet worden gekartelleerd, is het verschil van meening slechts gradueel. Immers in ons voorstel zijn de zelfstandige haringexporteurs niet uitgesloten, doch is het zwaartepunt, bewust, bij de reeders gelegd. De heer O. legt daarentegen, van zijn standpunt vanzelfsprekend, het zwaartepunt bij de zelfstandige exporteurs.

Waarom moeten de reeders bij de kartelleering een groote rol spelen?

Voorheen zou dit niet noodig zijn geweest. De heer O. wijst er terecht op, dat vroeger, en dan met name voor 1914, er praktisch geen reeders waren, die tevens zelf exporteerden. De reeder bracht zijn haring op den afslag en ontving daarvoor een goeden prijs. Organisatie van den export was niet noodig, want er was voldoende afzet te vinden. Na 1918 werd dat anders. Verarming en verloren gaan van afzetgebieden bemoeilijkten den export. Dit trof het zwaarst den reeder. De exporteur koopt op den afslag zooveel als hij verwacht te kunnen afzetten. Of er haring onverkocht blijft, en de reeder dus met een deel van zijn vangst blijft zitten of met verlies werkt wegens te lage afslagprijzen, is voor den zelfstandigen exporteur van secundair belang.

Het behoeft dus niet te verwonderen, dat tal van reeders, teneinde hun geheele vangst kwijt te raken, ook zelf aan den export zijn gaan deelnemen. Dit is geen cardinale fout, doch heel natuurlijk en begrijpelijk. Door het ongeorganiseerde karakter van dien export moest de uitvoer bij de mogelijkheden ten achter blijven.

Zoodoende bedroeg het aandeel van Nederland in den totalen internationalen haringexport voor 1930 nog geen 20 %.

Voor een land, dat geografisch zoo gunstig ten opzichte van de vischgronden is gelegen, kan men dit niet anders dan een uiterst gering percentage noemen. Wel ging het aandeel van Nederland in den totalen export na 1930 relatief iets omhoog tengevolge van den achteruitgang van den Engelschen export, doch thans staan wij voor de vraag: hoe kan Nederland niet alleen zijn positie behouden, doch deze tevens in overeenstemming met zijn gunstige geografische ligging brengen?

Neemt men daarbij in aanmerking, dat blijkens mededeeling in de „Nachrichten für Aussenhandel” van 6 Mei jl. onze voornaamste concurrent zijn oude positie door een goede organisatie van het bedrijf wensch te heroveren, dan moet het iedereen duidelijk zijn, dat de Nederlandsche haringexport en dus de Nederlandsche drijfnetrederij een moeilijke periode tegemoet gaat, die alleen door een hechte organisatie tot resultaten kan leiden.

Dat de reederij daarbij een belangrijke rol moet spelen spreekt vanzelf. Immers het visscherijprobleem is in wezen een afzetprobleem. Het goede verloop van den afzet is voor den reeder met zijn groot vast kapitaal van nog meer belang dan voor den handelaar.

Een georganiseerde export maakt het mogelijk een globale raming van den export te maken en in verband daarmee den aanvoer van zoute-haring te regelen, door zoo noodig andere visch te gaan vangen. Afzet en productie zijn dus onafscheidelijk met elkaar verbonden. Dat de reeders die niet uitsluitend aan niet-reeders overlieten, spreekt vanzelf.

Tengevolge van het ongeorganiseerde karakter van den export is het aandeel van ons land in den totalen export laag gebleven. Dit kan echter aanzienlijk omhoog worden gebracht.

Daarbij te volstaan met een groepsgewijze samenwerking van exporteurs op eenzelfde land achten wij onvoldoende.

De ervaring met de „Stichting tot bevordering van den export van haring naar de Vereenigde Staten van Amerika en Canada” („Amca”) heeft dit voldoende bewezen.

Eveneens achten wij het onjuist, dat de toekomst een periode van contingenten, dus van zeer beperkten afzet, zal blijven, waarbij de Overheid zonder bezwaar ten aanzien van den export prijsregelend kan optreden.

Men zal zich moeten instellen op een internationalen strijd om de afzetgebieden, waarbij na een overgangsperiode van deviezenregelingen een zekere mate van vrijheid in den internationalen handel onontbeerlijk is.

Met halve maatregelen komt men er dan niet.

Het stemt echter tot tevredenheid, dat ons een samenwerking van handelaren en reeders verzekerd wordt.

Moge dit de Nederlandsche haringvisserij de plaats verschaffen, welke haar uit hoofde van onze gunstige geografische ligging en onze bekwame visschersbevolking toekomt!

A. G. U. HILDEBRANDT.

STATISTIEKEN

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.
(in mil. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Credit a. h. particuliere bedrijfsleven	Credit a. d. Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
27 Juli '44	89.190	248	21.323	1.889	97.521	8.188	6.100
19 „ '44	88.596	254	20.961	1.824	97.023	8.146	5.623
13 „ '44	88.247	291	21.112	1.908	96.871	8.230	5.617
6 „ '44	87.845	297	20.731	2.028	96.371	8.265	5.432
29 Juni '44	87.749	230	20.787	2.127	95.548	8.316	6.232
8 Mei '40	23.609	5.394	595	1.480	29.806	—	990

DE NEDERLANDSCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningingen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeisb. schulden
21 Aug. '44	4.817.243	140.052	5.041.564	4.851.576
14 „ '44	4.768.128	142.586	4.995.396	4.806.747
7 „ '44	4.786.097	137.592	5.008.405	4.822.325
31 Juli '44	4.766.198	145.208	4.996.266	4.813.386
24 „ '44	4.720.753	155.024	5.062.842	4.780.228
17 „ '44	4.758.109	159.191	5.002.364	4.812.741
10 „ '44	4.786.079	147.726	5.006.844	4.829.087
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningingen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatst-papier rechtstr. ondergebracht
21 Aug. '44	4.445.552	406.022	67.033	C. 112.046	—
14 „ '44	4.427.418	379.321	65.695	C. 104.875	—
7 „ '44	4.418.461	403.845	63.138	C. 117.617	—
31 Juli '44	4.414.777	398.541	60.003	C. 99.293	—
24 „ '44	4.386.988	393.083	57.828	C. 114.713	—
17 „ '44	4.375.133	446.538	57.817	C. 144.318	—
10 „ '44	4.376.123	452.795	55.038	C. 115.595	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (dd. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningingen”, van 5. Juli af opgenomen onder de buitenlandse portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

◆ Vacatures ◆

Groote instelling in het Westen van het land vraagt voor directe indiensttreding een flinke

ADMINISTRATIEVE KRACHT

Bezitters van de diploma's H.B.S., M.T.S. e.d. genieten de voorkeur. Goede vooruitzichten en een prettige werkkring verzekerd. Brieven met uitvoerige inlichtingen, onder No. 158, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Groote transportonderneming in het centrum des lands, zoekt voor spoedige indiensttreding

CHEF voor

COMMERCIEELE AFDEELING

Ervaring in het expeditiebedrijf gewenscht. Leeftijd tot 40 jaar. Uitvoerige sollicitaties, onder No. 163, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Nationale Levensverzekering-Bank N.V. vraagt voor haar Wiskundig Bureau

DOCTOR of DOCTORANDUS

Wis- en Natuurkunde, leeftijd ongeveer 30 jaar. Schriftelijke sollicitaties met beschrijving levensloop en verdere inlichtingen aan de Directie, Boompjes 8, Rotterdam-C.

Bij handelsonderneming kunnen geplaatst worden:

1e. GEDIPL. ACCOUNTANT

als intern controleur.

2e. SCHEIKUNDIG INGENIEUR

lieft gespecialiseerd in anorganische scheikunde.

Br. met uitv. levensloop, godsdienst, referenties en ver-langd salaris onder No. 162, bureau v. d. bl., postbus 42, Schiedam.

Voor spoedige indiensttreding gevraagd een vergeworderde

1e ASSISTENT-ACCOUNTANT

Br. onder No. 160, bureau v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Het Algemeen Psychotechnisch Laboratorium
onder leiding van Drs. J. SLIKBOER en G. DE GROOT

zoekt voor zijn relatie: grote R.K. onderneming op commerciële en op idealistische grondslag, een

SALES-PROMOTOR.

Gegadigden moeten R.K. zijn en over een grote mate van ontwikkeling en veelzijdigheid beschikken, voorts blijk geven van originaliteit, kritische zin, commercieel inzicht, grondige kennis van de reclame, mensenkennis, initiatief, organisatievermogen.

Zij moeten zich niet alleen uit materiële, maar ook uit idealistische overwegingen aan hun werk willen wijden. De te vervullen vacature betreft een interessante, verantwoordelijke positie, die ook later veel perspectieven biedt.

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties, voorzien van een duidelijke foto en met opgave van gewenst salaris, onder No. E 55 te richten aan:

ALGEMEEN PSYCHOTECHNISCH LABORATORIUM,
HEERENGRACHT 435, AMSTERDAM (C.)

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Administratieplicht	27, 55, 123,	Kamers van Koophandel	40	Tabak	96, 135, 237, 385
Advertenties	283	Kinderbijslagwet	123, 299	Telefoonverbindingen	284
Afval	123	Kleinhandel	251	Textiel	40, 96, 177
Algemeen Vestigingsverbod	55	Kweekersbestuit	299	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek	41
Ambacht	27, 161, 251	Landbouw	41, 97, 125, 237, 284, 299, 313, 385, 398	Tuinbouw	41, 313, 385
Arbeidszaken	27, 55, 123, 161, 298, 383, 398	Merken	283, 299	Turf	96
Bank- en Credietwezen	41, 313	Monopolieproducten	55, 123, 285, 398	Vee	41, 97, 135, 237, 285, 313, 385, 399
Belastingzaken	41, 111, 163, 237, 285, 337	Motorbrandstof	163, 285	Veevoeder	41, 97
Belastingverkeer met het buitenland	27	Non-ferrometalen	123, 299	Vereveningsheffing	125
Bouwnijverheid	123, 251, 283	Omzetbelasting	41, 97, 313	Verpakkingsvoorschriften	96
Buitenlandsche handel	123	Opheffing Centrales	40	Vervoer	111, 163, 285
Devisenbescherming	398	Organisatie Bedrijfsleven	27, 83, 123, 163, 283, 299, 383, 398	Verzekering	96, 125, 284
Duitsche orders	283	Papier	398	Vestigingswet Kleinbedrijf	41, 125, 177, 236, 284, 385
Financiering Rijksbureaux	398	Persgas	337	Visscherij	41, 285, 313, 385, 399
Geneesmiddelen	299	Pluimvee	41, 135, 237, 285	Vlas	41, 97, 163, 313
Groenten en fruit	96, 313	Prijsregelingen	40, 83, 125, 163, 284, 337, 383, 398	Voedselvoorziening	97, 135, 285, 299, 385, 399
Grondkamers	237, 284, 313, 398	Rentepeil	337	Volkstuinen	125, 237
Grondstoffenbesparing en bedrijfsrationalisatie	161	Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41	IJzer en Staal	125, 177, 284, 337, 385, 398
Handel	27, 55, 123, 162, 236, 283, 383, 398	Sierteel	41, 97, 135, 237	Zaden	41, 97
Heffingen	41, 55, 123, 162, 236, 283, 383, 398	Sociale voorzieningen	125, 177	Zuivel	41, 97, 163
Hooi en stroo	284, 299	Steenverleening aan uitgelegde bedrijven	40, 55, 125, 385, 398		
Hout	398	Suikerbieten e.d.	41, 97		
Huurprijzen van nieuwbouw	162	Surrogaten	97, 237, 285		
In- en uitvoer	26, 383, 398				
Industrie	27, 55, 123, 163, 283, 299, 383, 398				
Inlevering puntdraad en gladde draad	135				

Dr. P. J. VERDOORN:

De ontwikkeling en druk der constante kosten

Publicatie No. 33A van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 2.50

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.85; bestellen bij het N.E.I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V., Haarlem

ZOOJUIST
VERSCHEENEN:

Een economisch-statistisch onderzoek naar de chemische industrie in Nederland

door

Dr. P. S. PELS

Publicatie No. 37 v. h. Ned. Econ. Instituut

Prijs f 3.65* (Voor donateurs en leden van het N.E.I. f 2.75, te bestellen bij het N.E.I.)

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM

●
Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.

Telefoon 69300 (3 lijnen)

De betrekkingen tusschen banken en industrie in Zweden

door Dr. E. VAN DER WIEL

Publ. No. 18 van het N.E.I.

Prijs f 2.60*

(Prijs v. donateurs en leden v. h. Ned. Econ. Inst. f 1.85; bestellen bij het N.E.I.)

Uitgave: De Erven F. BOHN N.V., HAARLEM

Dr. A. de Graaff

DE KOLENVOORZIENING VAN NEDERLAND

Publicatie No. 35 van het Nederlandsch Economisch Instituut

PRIJS f 5.50*

(Prijs voor donateurs en leden van het Ned. Econ. Instituut f 4.10; bestellen bij het N. E. I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

Een analyse

VAN DE ARBEIDSPRODUCTIVITEIT IN NEDERLAND

door Dr. Ir. F. J. C. VAN DER SCHALK

Publicatie No. 24 van het Nederlandsch Economisch Instituut

PRIJS f 2.60*

(Prijs voor donateurs en leden van het Ned. Econ. Instituut f 1.75; bestellen bij het N. E. I.)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem